YEREL HİZMETLERE GÖNÜLLÜ KATILIM

Zerrin TOPRAK

AMME İDARESİ DERGİSİ
Cilt 23, Sayı 1, Mart 1990'dan
AYRI BASI

Ankara - 1990

YEREL HİZMETLERE GÖNÜLLÜ KATILIM

Zerrin TOPRAK*

GİRİŞ

Kentleşme hareketlerine bağlı olarak, yerel yönetim işlevlerinin her geçen gün artma eğilimi göstermesi, kamusal etkinliği sağlama tartışmalarının, «hangi» hizmetlerin «nasıl» ve «kim» tarafından yerine getirilebileceği konularında yoğunlaşmasına yol açmıştır. Uzunca bir süre, hemen her ülkede kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde en etkili metodun «yönetim eliyle» olduğu düşünülmüştür. Ancak, günümüzde «sorumluluk» düşüncesinde farklı değerlendirmelere de yer verilmektedir.

Kırsal kesimden kente göçler, büyük kentlerin fiziki yapılarını olduğu kadar, bireylerin yönetimlere yönelik hizmet taleplerini de etkilemektedir. Büyük alanların yönetiminde yer alan; temel kentsel alt yapı hizmetleri, çevre ve tüketicinin korunması çalışmaları, bakıma muhtaç sakat çocuklar için özel eğitim, yaşlılar için konut gibi öncelikli görevler, yönetimlerin ve seçmenin mali imkân ve araçlarına göre biçimlenmektedir. Son yıllarda yerel yönetimlerin sadece yönetsel yapısı değil, görevlerini yerine getiriş metodları da değişmektedir.

Yönetimi yalnızca kamusal mal ve hizmetleri temin eden değil, teminini kolaylaştıran bir vasıta olarak değerlendirmek mümkündür. Topluma yönelik bazı hizmetler, yerel yönetimin dışında bireyler veya gönüllü kuruluşlar ile diğer özel topluluklar tarafından da yerine getirilebilmektedir. Aslında, kamu hizmetleri yalnızca bir bakış açısıdır. Başka bir ifadeyle idarenin takdir yetkisine göre farklı değerlendirilebilir.

TOPLUMSAL İHTİYAÇLAR VE FAYDA

İş ve toplum farklı hedeflere sahiptir. İş; büyük ölçüde kârlılığın devamına bağlıdır. Toplum ise, istikrar ve kişinin refahının artırılması ile ilgilidir. Bu hedefler ise uyumlu değildir. Bununla beraber başarılı, bağımsız, sağlıklı ve eğitilmiş toplumun istikrarlı bir yapı kazandığı kabul edilmektedir. Başarılı bir toplum aynı zamanda kişilerin refahını da kollamaktadır. Nitekim, çeşitli ülke devletleri, özel sektörün gönüllü gelişmesin-

* Yrd. Doç. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi İk. İd. Bil. Fak. Öğretim üyesi.

de etkin bir rol oynamışlardır. Kolej, vakıf, kilise ve yardım dernekleri devletin bu desteği ile kârlı olmayan çok sayıda sosyal ve kültürel hizmetleri vatandaşlara sunabilmişlerdir. Bu organizasyonlar, yerel, federal veya federe vergilerden bağımsız olarak yürütülmektedir. Kamu hizmeti yürüten kuruluşların çoğunun kapasitesi sınırlıdır. Bu gibi çeşitli devlet kuruluşu ve firmalar iş çevresi yaratarak, sosyal hizmet dağılımında verimliliği artırmaktadırlar.[1]

Hizmetlerin yerine getirilmesinde kârlı olmayan toplumsal ihtiyaçlar ile özel sektörün istekleri arasında şüphesiz farklılık vardır. Toplumsal isteklerin ne olduğunu araştırmak zorundayız. Başlangıçta, yönetim önemli teşvik edici bir role sahiptir. Başka bir ifadeyle, konu önemli hale getirildiğinde, müteşebbisler hizmeti gerçekleştirebileceklerdir. Bunun için gönüllülük, sorumluluk, liderlik, rekabet ve diğer motifler önem kazanmaktadır. Gerekirse politik baskı da kullanılabilecektir.

Ekonomik faaliyetlerde, «akılcılık» esas itibariyle «fayda» ilkesine dayanmaktadır. Bu bağlamda bireyler kendi zevk ve tercihlerine göre hareket etmektedirler. Başka bir ifadeyle, kendilerine fayda sağlarken mümkün olan «en fazlayı» buna karşılık zahmet yükleyen konularda ise, «en azı» aramaktadırlar Buna göre, bireyin kendi bilgi birikimi ve çevre şartlarının izin verdiği ölçüde «akılcı» davrandığı söylenebilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, ekonominin öncelikli ilkeleri arasında, her olayın «kişisel çıkar» isteğinden etkilendiği görüşü, yer almaktadır. Esasen bu görüş liberal doktrinde çıkış noktası olmakta ayrıca «bireysel çıkar ile toplumsal çıkar arasında uyum bulunduğu»[2], kabul edilmektedir. Buna göre Devlet (toplum) insan iradesinin ürünüdür.

Kişisel çıkar, kişiyi harekete geçirmede önemli bir rol oynamaktadır. Bireyler, gerek zihni, gerekse madde olarak ihtiyaçlarının tatmininde diğerlerine bağımlıdır Çok ilkel toplumlarda bile, üretim emeğin paylaşımını gerektirmiştir. Bu durum organize olmamış bireysel çalışmaların, başarı şansının azalacağını göstermektedir. Bununla beraber, ister yoksul isterse zengin olsun, kollektif hedefler için bile, herhangi bir örgütleşmeye gitmenin zor olduğunu kabul etmekteyiz.

İhtiyaçların farklılığı, isteklerin yerine getirilmesinde çıkar çatışmasını/bencilliği doğurabilmektedir. Öncelikle kendileri eğer acı ve zorluk içinde değilse, insanların, uzaktan diğerlerini düşünmesi çok zordur.[3] Aslında kendi kendileriyle çatışma halinde bulunan bireylerin, diğerleriyle dengesini sağlamak kolay değildir. Nitekim; bir kimseyi izlerken bir gün onun

1 Barry J. Carroll (1987); «Business Goal and Social Goals», **Private Means Public Ends,** Ed. Barry J. Carroll et. al. New York, s. 15.

2 Adam Smith (1937); **The Wealth of Nations,** Random House, New York, s. 43; Kelime olarak **«liberty»** kölelikten, baskı ve zor kullanarak idare ve kontrolden uzak olma, serbestçe karar verme anlamına gelmektedir. Bu kökten üretilmiş, **«liberal»** terimi; bolca vermek, cömertçe bağışlamak ve serbestçe davranmak anlamına geldiği gibi serbest düşünmeyi de ifade etmektedir.

3 Bkz. **The Power of Public Ideas** (1988), Edit. Robert. B. Reich, Ballinger Publishing Company, Cambridge Massachusetts, s. 35.

yaşlı birini işini bırakıp karşıdan karşıya geçirdiğini, bir başka zamı bir dostuna bencilce davrandığını gözlemleyebiliriz. Bu çatışmalar kiş hedef ve isteklerine göre farklılık gösterebilmektedir. Başka bir ifa kişiler bir ortamda «bencil», diğerinde ise «fedakâr» konumda olab tedir.

Bu gibi davranışları bir kalıba oturtabilir miyiz. Genelde, sanat lükte değil, müzede düşündüğümüzü; derslikte değil partide dans et zi esasen bunun «uygun» olduğunu ileri sürebiliriz Buchanan çalışm da, «kişinin düşünme ve ahlaki yönünün sürekli değiştiğini»[4], piyasa nizasyonu içinde son derece bencil iken, politik hayatında onurlu bi bildiğini belirtmektedir. Bu görüş, insanın politik yaşantısında toplu karar alırken bencil davranmadığını[5] ortaya koymayı hedeflemektedi cak aksi de doğru olabilir. Genelde, bencilliğin politik yaşantıdan y mayarak, insan davranışını güçlü bir şekilde etkileyeceğini söylemek kündür. Bununla birlikte kamu anlayışı da politik süreçte önemli bi sahiptir.

Kamusal anlayış, örgütlenmiş modern yönetimlerde çeşitli şek biçimlendirilerek yönlendirilebilir. Bununla beraber temsili demokr de, parti için oyunu kullanan vatandaş, ekonomi-politikasındaki uygı ları da dikkate almaktadır. Oy kullanan bu kişiler, pazarda da tüket Bu nedenle genel formül, «bütün sosyal değerler, özgürlük ve fırsa gelir ve zenginliğin eşit olarak dağıtılmasıdır.[6] Buna bağlı olarak, yoksulluğu ve ferdiyetçiliği korumaktan ziyade, eşit dağıtımda bu d rin bir kısmı veya tamamının başkaların verimliliklerinde eşitsizliği mamasını sağlamalıdır. Bu nedenle oy kullananlar; işsizlik, enflasyor let harcamaları, vergi, özelleştirme gibi ekonomi politikasının ölçü dikkat etmektedirler.

Demokratik ölçütlerle seçilmiş yönetim, çalışmalarında etkin durumundadır. Bilindiği gibi seçmenler unutkandır. Yukarıda bel ölçütler, seçmenin normal şartlarda destek vermesi veya çekmesine açmaktadır.[7] Nitekim, oy kullananlar üzerinde yapılan araştırmalar nomik ölçütlerin önemli olduğunu ortaya koymuştur. Birleşik Kra 1983 seçimlerinde oy kullananlar için en önemli husus, enflasyonun çekilmesi ve işsizliğin azaltılmasıydı. Daha sonraki istekler, sosyal I

4 Reich; **a.g.e.,** s. 38-39.

5 Anthony Dawn'ın 1957 yılında öne sürdüğü «kişisel çıkar» teorisine göre; «politik nış» kişisel çıkarların doğrudan doğruya sona ermesidir. Kişiler Dawn'a göre, « için bile olsa bencil değildir». Daha sonra James Buchanan ve Gordon Tullock, teoriler ileri sürmüşler, ancak 1962 yılında bu görüşü terkederek özür dilemişlerd ka bir ifadeyle politikadaki bencilliği kabul etmişlerdir. 1970'lerin sonuna doğru ' geleneksel devlet görüşünün daima kamunun ilgisini aradığını, fakat «kamusal t sürekli değiştiğini belirtmiştir: Reich; **a.g.e., s. 35.**

6 Nathan Glazer (1988); **The Limits of Social Policy,** Harvard University Press, Ma setts, s. 100.

7 Bruno S. Frey (1983) **Democratic Economic Policy,** St. Martin Press, New York, ; ayrıca bkz. Zerrin Toprak (1988); «Kent Yönetiminde Ekonomik Kararların E **«Türk İdare Dergisi,** Yıl 60. Aralık, s. 381, s. 190-191.

harcamaları ve vergilerin azaltılması arasındaki seçimde, «üretimde etkinlik» veya «maliyet etkinliği»ni sağlamak olarak[8] görülmektedir.

Bütün bu sosyo-ekonomik yaklaşımlar, kent yaşantısının hoş görülemeyecek kadar gürültülü, tehlikeli ve sosyallikten uzak bir hale gelmesinden kaynaklanmaktadır. Kapitalist olduğu kadar sosyalist kentlerde de toplumu alarma geçirecek fiziki ve psikolojik olumsuz etkiler başlamıştır. Bütün toplumsal sınıflarda aktif veya pasif bir bekleyiş vardır ve acil bir çıkış için yönetimin ilgisini beklemektedir.

Yönetim, tatminkar bir iki adım attığında çok çabuk umutlanılmaktadır. Bu iki nedene bağlıdır. İlki, toplumun masum bir iyi niyetliliğe sahip bulunmasıdır. İkincisi de, adaletli dağılımın ne olduğu belli değildir. Başka bir ifadeyle dengeli dağıtım için tatminkâr ilkeler bulunmamaktadır. Kişiler, ummadıkları bir zamanda tatminsiz hale geldiklerinde şok olmakta ve karşı sloganlar için zemin hazırlanmaktadır. Bunlar kısaca, anayasal haklar, ferdi özgürlüklere ve devletin keyfi davranışlarına kadar uzanabilmektedir.[9] Slogan atmada özgür olunsa bile genelde bu yola gidilmemektedir.

Aslında başarının sırrı örgütlenmede gizlidir. Toplulukların başarısızlığı, düşünsel enerji veya eğitim eksikliğinden değil, organize yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu da bir ölçüde topluluğun hedef ilkelerinin belirlenememesinden kaynaklanmakta, ancak büyük bir ıstırap da harekete geçilebilmektedir.

Organize olamamak özellikle çevreye ilişkin faaliyetlerde önem kazanmaktadır. Genelde, sanayiciler veya en geniş anlamıyla iyi organize olmuş üreticiler düzensizliği desteklerken, büyük ölçüde organizasyondan yoksun tüketiciler ise bu düzensizlikten zararlı çıkmaktadırlar. Batı'da çevre dahil her türlü hizmet için halk vergi yoluyla sıkıştırılmaya başlandığında, liberal düşünce anlayışının önderliğinde gönüllü hizmetler konusunun organize edilmesi gereği geniş oranda kabul görmeye başlamıştır. Aşağıda gönüllülük faaliyetlerini etkileyen temel unsurlar kısaca belirtilmiştir.

Gönüllülük Faaliyetlerini Etkileyen Faktörler

Sosyal refah hizmetleri muhalefet fikrine de yol açabilecek bir özellik taşımaktadır. Yüksek vergilere direnenler, vergilerin sosyal programlara transferini istememekte, sosyal politika ve transfer harcamalarının doğrudan verimli yatırımlara aktarılmasıyla daha başarılı sonuçlar elde edilebileceğini belirtmektedirler. Aslında en büyük tatminsizlik, kaynağı ne olursa olsun, merkezi yönetim, yerel yönetim, gönüllü kuruluşlar ve özel sektörün farklı rollerinin araştırılmamasından kaynaklanmaktadır. Nitekim, 1970'li yılların sonuna doğru, sosyal programların büyümesinden do-

8 Rosalind Levacic (1987); **Economic Policy Making**, Wheat Sheaf Books Ltd, Sussex, s. 149-150.

9 Hugh Stretton (1976); **Capitalism,, Socialism and the Environment**, Cambridge University Press, s. 20.

layı Batı'da bir hoşnutsuzluk ortaya çıkmıştır. Bu değişim de, sosyal re programlarının büyümesine bir sınır getirilmesi isteğine yol açmıştır. Sı landırma aşağıda belirtilen birkaç faktöre dayandırılmıştır.

İlk olarak, sosyal politika için uygulanan vergi artışının birçok ülk bir sınıra dayandığı anlaşılmıştır Safi Milli Hasılanın yüzde 40, 50 veya ha fazlası kamusal amaçlı olarak devlet tarafından kullanılmaktadır. S menler bu rakkamların açık olmadığını söylemektedirler[10]. Öte yan refah devleti olarak, sosyal hizmetlere yönelik, yürütülen programların şilerde «enerji azlığını» teşvik ettiği düşünülmekte ve bu amaçla uygı nan yaygın programların büyüyen kamu masraflarını daha da artırdığı ri sürülmektedir. Başka bir ifadeyle, bazı yardım programları öngör nin aksine olumsuz bir davranış değişimi yaratmaktadır.

Buna göre; sosyal yardım ödemeleri, kişileri çalışma arzusundan uz laştırmaya ve tembelliğe teşvik etmektedir. Karar vericiler ve analizcile bu konudaki çalışmaları sonucunda, ödemeler azaltılmıştır. Bunun i rine, kısıtlılık ödemelerine olan talep düşmüş ve çalışarak bedel alma cihini artmıştır.[11] Görüldüğü gibi, politika mantığı açısından da devl faaliyetlerinin bir kısmı olan sosyal hizmetlerin gittikçe daha da büyü si gerek yönetim, gerekse etkinlik açısından desteklenmemektedir. Mal artışları vergiden kaçınmaya yol açmakta, halk ile yöneticiler arasınd hizmet ilişkilerinin kopmasına yol açmaktadır.[12]

Sınırlandırmanın ikinci unsuru, sosyal politikada sorumluluklar ve lerdeki değişmelerdir. Yoksullar için gelir desteği ve çalışmanın teş edilmesi konuları etkinlik sorularını gündeme getirmiş, sağlık hizmetle deki maliyet artışları konusu önem kazanmıştır. Sağlık ve benzeri kamu hizmet kullanımlarının nasıl artırılabileceği ve maliyetlerde ilave artı olmadan nasıl daha az masraflı hale getirilebileceği tartışma konuları i de yer almaktadır.

Yerel seviyede kent fonksiyonlarının düzenlenmesi, çeşitli prograı rın uygulanmasına yol açmıştır. Liberal programlar ile gelen vergi yi nün hafifletilmesi, bir bakıma kentlinin sorumluluk bilincinin geliştiril si[13], anlamında değerlendirilmektedir. Buna göre; topluluk kontrolü iyi örgütlenme sağlanırsa başarılı olabilmektedir. Aşağıda yerel hizmetle gönüllülük uygulamalarına ilişkin modellere yer verilmiştir.

Yerel Hizmetlerde Gönüllülük

Yerel hizmetlere gönüllü katılımı, bir bakıma özelleştirme genel a tımı içinde değerlendirmek mümkündür. Kısaca özelleştirme, kamu te büsleri veya diğer kamu mallarının tümünün ya da bazılarının satışı, k

10 Glazer, **a.g.e.**, s. 99.

11 a.g.e., s. 102.

12 Kate Asher (1987); **The Politics of Privatisation**, London, s. 15 ve 43.

13 Stuart M. Butler (1986); «Privatizing Government Services», **Economic Impact**, N. 3, (Privatizing Federal Spending: A Strategy to Eliminate the Deficit, Universe Books, York. 1985) den ayrı bası.

lanması ve yönetiminin transferi ile kamu hizmetlerinin özel sektöre «ihale yoluyla» yaptırılması anlamını kapsamaktadır. Buna bağlı olarak özelleştirme; sadece sahipliğin transferi anlamına gelmemektedir. Bu anlatımda bir bakıma kamusal mal ve hizmet temini için özel sektörün desteğine yol açma ve kolaylık sağlama tasarrufu yer almaktadır. Özelleştirmeye genelde bütçe zorlukları nedeniyle başvurulmaktadır.[14] Kamusal hizmetlerin dağıtımında artan oranda görülen başarısızlık, politik bakımdan güçlü bir destekle böyle bir programın uygulanabilmesine yol açmıştır.

Batı ülkelerinin çoğunda devletler, özel sektörün gönüllü faaliyetlerinin gelişmesinde etkin bir rol oynamışlar ve kârlı olmayan birçok faaliyetin topluma sunulmasına yardımcı olmuşlardır. Ayrıca bu faaliyetler yeni iş çevresi yaratmaktadırlar. Bununla beraber, gönüllülük faaliyetlerinin başarısı için toplumda da isteklilik olmalı ve yönetimin düşündüğü özel alternatifler paylaşılmalı ve desteklenmelidir. Öte yandan, en azından başlangıçta özel sektörün sosyal hizmetleri üstlenmesiyle kamu bütçesinden bu masrafların ortadan kalkacağı gibi, bir iyimserliğe kapılmamak gerekmektedir.

Genelde kentsel hizmetlerin dağıtımında 6 temel metot kullanılmaktadır.

Contracting (İhale)

Çok yaygın bir kullanım olarak görülen bu uygulamada, kamu mal ve hizmetleri bir sözleşme ile özel sektöre devredilmektedir. Daha çok bayındırlık ve ulaştırma, sağlık ve bazı güvenlik hizmetleri ile kent hizmetlerini destekleyici faaliyetleri kapsamaktadır. Maliyetlerin azaltılabilmesi, ihale metodunun kullanılmasına neden olarak gösterilmektedir Firmalar arası rekabet, hizmet sözleşmelerinin devamı için maliyetlerin indirilmesine yol açmaktadır. Contracting; ayrıca mevsimlik nüfus hareketlerine bağlı olarak sürekli işçi kullanılması gerekmeyen işler için uygun görülmektedir. Bunun yanında yalnızca kâr getiren değil, kâr getirmeyen organizasyonlar için de, çocuk sağlığı ve yaşlılar için programlar, müze ve diğer kültür faaliyetleri gibi bazı hizmetler için kullanılmaktadır.

Franchises (İmtiyaz veya Muafiyet)

Franchise düzenlemeleri, yerel yönetimin belirli bir coğrafi alanda bir hizmetin temini ve dağıtım imtiyazının özel bir kuruluşa verilmesidir. Bu hizmeti kullananlar ödemeyi yönetime değil, sunan kuruluşa yapmaktadır. Bununla beraber, yönetim hizmetin kalitesi ve miktarını olduğu kadar fiyatını da düzenleyebilmektedir. Franchises, çoğu kere atık ve artıkların toplanması, araba ve hava alanı hizmetleri, sayaçların okunması, faturaların hesaplanması, caddelerin ışıklandırılması, araç çekimi ve muhafazası, ambulans ve acil tıbbi hizmetler için kullanılmaktadır.

14 Samuel Paul (1988); Emerging Issues of Privatization and the Public Sector, The World Bank, PPR. Working Papers, s. 4-5.

Franchise, bir hizmetin tamamen özel kuruluş tarafından yapılm yönetimin müsaade etmesidir. Kârlılığı ise hizmet standartları ve ayarlamasını kuruluşa bırakılabilmesidir. Nedeni ise, hizmetten yararl ların bedelini doğrudan ödemelerinin yanında, kullananın istediği ku şu seçebilmesine bağlı olarak, rekabet nedeniyle daha iyi hizmet sun şartlarının hazırlanabilmesidir.

Subsidies (Kamu Yararına Yapılan Yardımlar)

Kent yönetimlerinin birçoğu, tek başına gerçekleştiremeyeceği hizmetler için dışarıdan yardım almaktadır. California'nın bu yolla 72.000 $ tasarruf ettiği belirtilmektedir. Kâr gözetmeyen bir grup; k ve sanat merkezinin işlerini yürütmektedir. Bu bir anlamda **yardım** o değerlendirilmektedir. Yine gençler için danışmanlık ücretleri, bu işi nüllü bir kuruluş tarafından yapılmasıyla yarıya indirilmiştir.[15]

Voucher (Kupon)

Bu metotda, tüketicilere sunulan mal ve hizmet bedellerinde kuı üzerinde yazdığı parasal değer kadar indirim imkânı sağlanmaktadır. kuponları, in Kinston ve Kuzey Carolina gibi kentlerde yaşlılara u nan taksi indirimi ve satın alma gücü düşük olan mahallerde kentse met indirimleriyle, eğitim için kullanılmaktadır

Vounteers (Gönüllülük)

Yerel yönetimlerin bütçelerindeki baskı sonucu ortaya çıkan imk lıklar büyük küçük her yerleşimde para almadan belde için çalışa bulunabileceğini göstermiştir. Virginia Beach kütüphanesinde 100 den gönüllü çalışarak kente yıllık 42.000 $ tasarruf sağlamaktadır.[16] Yine alanda canlandırma ve yeniden yapılandırma programları için 60'dan gönüllünün çalıştığı New Orleans'da toplam 3.000 gönüllünün kent ala 85 farklı acentede çalıştığı belirtilmektedir.

Self-Help

Bir çeşit gönüllü çalışma esasına dayanan bu metot, örgütlenm kuruluşta çalışmaktan çok, bireysel veya grup olarak yaşlılara yardı pılanma hizmetleri ile kültürel programlar için hizmet sunma biçi ortaya çıkmaktadır.

Bütün bu hizmetler, yerel yönetimin yükünü hafifletmek ve ay manda kentlinin sorumluluk bilincini geliştirmek anlatımını içermel Bu faaliyetler bir yönüyle de vergi yükünü azaltarak, psikolojik baskı fifleteceği için desteklenmektedir. Öte yandan, bilindiği gibi arz taleb

15 Privatization, (1985) The Proceeding of a Conference Hosted by the National Cen Policy Analysis and Adam Smith Institute. Edit. John C. Goodman, Dallas, s. 11

16 a.g.e., s. 112.

lı olarak gelişmektedir. Sürekli yapılması gereken hizmetlerde kamunun geri kalması ile özel sektörün harekete geçebileceği düşünülmektedir.

Verimli olmayan sektörlerin dayandığı temeller ve ilgi alanları kamu hizmetlerinin özelleştirilmesinde anahtar rol oynamaktadır. Buna bağlı olarak çeşitli alanlar gözlenerek, kontrol edilerek katılım yönü incelenerek, eleştirilmekte ve faaliyetleri değerlendirilmektedir.[17] Sosyal hizmetler eğer devlet tarafından yapıldığında kârlı değilse devlet monopolu neden kurulmaktadır sorusu Amerika Birleşik Devletlerinde, 1915 ve 1961 yıllarında gündeme gelmiştir. Gönüllü kuruluşların bir bütün oluşturdukları sağlık ve refah hizmetlerinde yönetimle rekabet halinde olmadıkları, bu nedenle de gönüllü kuruluş faaliyetlerinin yönetimin hizmetlerinin gelişmesine karşı koymak anlamına gelmediği belirtilmiş ise de, çok geçmeden yönetim kamu hizmetlerinin dağılımında «destek otorite» haline gelmiştir.

Kâr amaçlı olmayan kuruluşlar aslında yönetim kurumlarınca yaratılmaktadır. Başka bir ifadeyle bazı yönetim kuruluşları özerk, fon artırıcı organizasyonları destekleyen programlara yer vermektedirler. Kârsız çalışan binlerce kuruluşu, yönetimler arkadaşlık koruyucu hizmetler, misafirlik (dostluk) ve bilgilendirmek gibi çeşitli amaçlarla kendi kuruluş faaliyetlerine davet etmektedirler.

Esasen iyi bir yönetimin başarısı, beşeri kaynakların geliştirilmesini sağlamaktır. Nitekim, New York ve Bangkok gibi kentlerde yetiştirici programlara ağırlık verilmektedir. Bu gelişim, yerel yönetimlerin uzun vadeli sosyo-ekonomik hedeflerinin gerçekleşmesinde ve hatta hemşeriye yakınlık ve sorumluluk itibariyle önemli bir role sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Kent yönetimler için model aranırken, şüphesiz topluluğun tarihi, politik ve yönetsel yapısı dikkate alınmaktadır. Bu faktörlerin bileşimi ve değerlendirilmesine bağlı olarak çeşitli yönetim tipleri ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin olarak yerel yönetime yardımcı durumundaki gönüllü faaliyetler ve bunların organizasyonu kent yönetim sisteminde yer alabilmektedir. Gerek yerel yönetimin, gerekse gönüllü faaliyetlerin başarıları karşılıklı desteği gerektirmektedir.

Kuruluşların günümüzde içerdiği sosyal yatırımlar zinciri; kamu eğitimi ve düzenleme reformlarından, hapishane ve hastahane yönetimine ilişkin uygulamalar ile günlük hayata kadar uzanabilmektedir. Bu piyasaların bazıları devlete ait kârlı olan ve olmayan bütün alanları içermektedir. Kamunun son bulan bu hizmet değişmelerini yeniden değerlendirdiğimizde, bütün bu faaliyetlerin özelleştirme sayılabilirliğine dair yeni bir soru doğmaktadır.

Gönüllü Katılım Uygulamaları

Kamusal harcamaların vatandaşı en fazla ilgilendiren yönü, özellikle yaşadığı mekanda elde ettiği/edebildiği hizmetlerin derecesidir. Dünyanın

17 Robert P. Corman (1987); «The Realities of Profitization, and Privatization in the Nonprofit Sector» **Private Means Public Ends**, s. 98.

birçok yerinde yerel ihtiyaçları karşılamak üzere, yerel yönetimler, yönetim tarafından kurulur ve onun ajanı görünümündedir. Mer netimin katı gözetimi altında yerel hizmetler yürütülmekte, yerel luluk veya katılım az çok desteklenmektedir. Bu durumda hizmet kinliği ve yerindeliği hedeflerinin belirlenmesinde yerel yönetim aracı görünümündedir.

İngiltere'de yurt çapında yapılan bir araştırmaya göre, nüfusu 16'sı — 5 milyon kişi — her hafta bir örgüt için gönüllü çalışmakta men hemen yarısı bağış toplamakta ve yüzde 18'i de personel hiz nin çeşitli formlarını raporlandırmaktadır. Birleşik Devletler de is yararına çalışmanın daha geniş boyutlarda olduğu belirtilmektedir göre 1965-1975 döneminde 4.500.000'i 65 yaşın üstünde olan gönüllüler sı 22 milyondan 37 milyona çıkmıştır. Buna göre her 30 yaşın üstün kişiden biri haftalık olarak gönüllü hizmet sunmaktadır. Bu göni yüzde 10'u sosyal hizmetlerde çalışmaktadır.[18] Hollanda'da resmi k göre 250 bin gönüllü çalışan bulunmaktadır.

Gönüllülük, çeşitli şekillerde mükafata konu olabilmektedir. Devletlerde Kramer'in raporlarına göre «gönüllü kuruluşlarda çalışa ve üniversite öğrencilerine kurs kredisi verilmekte, ayrıca üniversi zunu gönüllülerin ikinci bir fakülteye müracaatlarının değerlendiri de bu faaliyetler gözönüne alınarak öncelik sağlanabilmektedir. Ş bu tasarruflar yönetimin yakından kontrolüne tabidir. Kontrolü zor la beraber yaratıcı yaklaşımların desteklenmesi amacıyla bu uygula devam edilmektedir.

Bazı bilim adamları (Roger Master-Dartmouth), kişilerin bu rini destekleyici olarak vergi oranlarını düşürmeyi tavsiye etmekt Şüphesiz bu noktada «faydanın» gönüllülüğü artıracağı düşünülm Bütün bu faaliyetlerde devletin rolü ciddi/kesin ve kararlı olmasıd nunla beraber daha çok resmi olmayan örgüt ve mekanizmaların g lüğü düşünülmektedir. Genelde devletin en az yapabileceği veya dal toplumca yapılabilen faaliyetlerin topluma bırakılması görüşü hakı

İZMİR BÜYÜK KENT BÜTÜNÜ VE GÖNÜLLÜLÜK POTANSİYEL

Son yıllarda ülkemizde yerel yönetimlerin demokratikleşmesi sundaki tartışmaları sadece idari vesayetle sınırlandırmak mümkün dir. Halkın katılımı ve doğrudan denetleme yollarının artırılması nin farkına varılmış ve temel ilke haline getirilmiştir.

Katılım, kaynak yaratıcı ve üretici olması istenen yerel yöne teşvik edici bir özellik taşımaktadır. Ayrıca, güçlü baskı gruplarına halk faktörünü yönetimin yanına destekleyici olarak alması açısınc katılım önem kazanmaktadır. Bu konu daha çok çevre programl dikkati çekmektedir. Bu aslında yerel yönetimlerin sahip olması g

18 Glazer; a.g.e., s. 138.

«sorumluluk» ilkesine dayanmaktadır. Çeşitli kentlerin ihtiyaç belirlemeleri onların yönetsel yapılarının temelini oluşturmaktadır.

Yönetimde başarının esasını, işlerlik kazanmış kurumların geliştirilmesinin yanısıra, hizmet sorumluluğu ve diğer kamusal fonksiyonların yönetim kademeleri arasında akılcı paylaşımının sağlanması oluşturmaktadır. Bu paylaşımda gönüllü kuruluşlar da önemli bir yer almak durumundadır.

Halkın yerel hizmetlere gönüllü yaklaşımını inceleyebilmek ve yerel yönetimi kontrol faaliyetlerinin yönünü belirleyebilmek amacıyla 1989 yerel seçimlerinden sonra İzmir Metropoliten Alan Büyük Kent Bütünününde yapılan anket sonuçları aşağıda gösterilmektedir.

Belirtilen yönetsel alan içinde Bornova, Buca, Karşıyaka ve Konak ilçe belediyelerinde yapılan ankete 375 kişi katılmıştır. Katılanların yüzde 40'ı kadın ve yüzde 60'ı erkektir. Ankete katılanların yüzde 47.20'sini (20-25) yaş grubu oluşturmaktadır. Bu oran (25-35) yaş grubu için yüzde 23.47, (35-50) için yüzde 19.73 ve 50 yaşından fazla olanlar ise yüzde 9.33 tür. Ayrıca, ankete cevap verenlerin yüzde 50.67'si yüksek eğitimini tamamlamıştır. Anket, sonuçları itibariyle ülke bütününde elde edilen oy kullanmaya ilişkin değerlendirmelerden farklı yönde gelişmemiştir.

Çizelge 1
Ankete Katılanların Cinsiyeti

Cinsiyet	Kadın	Erkek	Toplam
Yüzde %	40	60	100

Çizelge 2
Ankete Katılanların Öğrenim Durumları

Eğitim	İlk	Orta	Lise	Yüksek	Cevapsız
Yüzde %	14.40	8.80	22.93	50.67	3.20

Çizelge 3
Ankete Katılanların Yaş Durumu

Yüzde %	47.20	23.47	19.73	9.33	0.27
Yaş	20-25	25-35	35-50	50	Cevapsız

Buna göre, anket değerlerinde genç nüfusun tercihleri önemli paya sahip görülmektedir. Anket sonuçlarından yüksek eğitim görenlerin sisteme yardımcı olmak konusunda olumsuz tavır almadığı anlaşılmaktadır.

Karar alımında rol oynayacak talep girdilerinin belirtilmesi için kentsel hizmetlerin yeterliliği üzerine yöneltilen soruya, ankete katılanlar; ilçe için yüzde 74.40 ve kent bütünü için yüzde 87.73 hayır cevabı vermişlerdir.

Çizelge 4
Kentsel Hizmetlerin Yeterliliği

Hizmet	Evet	Hayır	Yorumsuz	Cevaps
Semt %	18.93	74.40	5.87	0.80
Kent %	6.40	87.73	—	5.87

Hizmet yetersiz belde hizmetleri sırasıyla; yol, su, çevre kirliliğ şım, imar-yerleşim ve yeşil alan ihtiyacı olarak görülmektedir.

Çizelge 5
Yetersiz Belde Hizmetlerinde Öncelik Sırası

Hizmet Yetersiz Derecesi	Evet	Hayır	Toplam
(1) Yol	72.27	27.73	100
(2) Su	72.00	28.00	100
(3) Çevre Kirliliği	51.73	48.27	100
(4) Ulaşım	51.47	48.53	100
(5) Yeşil Alan	49.33	50.67	100
(6) İmar-Yerleşim	45.60	54.40	100

Yeşil alan ihtiyacının son sıralarda yer almasında 3030 sayılı Kent Belediyelerinin yönetimine ilişkin kanundaki hizmet paylaş önemli rolü bulunmaktadır. Kanaatimize göre, belediyeler arasındal met paylaşımında ilçe belediyelerine daha çok yeşil alan düzenlem çöp toplama hizmetleri yükletildiğinden, ankete göre bu beldede yeşi öncelikli ihtiyaç olma konumunda görülmemektedir.

Hizmetlerin yerine getirilmesinde etkili faktörler içinde, genelde yetersizlik ön planda değerlendirilmektedir.[19] Ancak bu çalışmada, r hizmetlerin etkin dağılımında yöneticinin başarısı öncelikli konuma görülmektedir. Öte yandan, yönetimde söz sahibi olduğunun farkına ğı anlaşılmaktadır. Nitekim, hizmetin yerine getirilmesinde halkın yüzde 21.07 ile organizasyon yetersizliğinin önüne geçmiştir. Ayrıca min karar almasında halkın rolü olup olmadığı sorusuna da yüzde 54 evet cevabı verilmiştir.

19 Bu konuda 1985 yılında yapılan anket sonuçları için bkz; Zerrin Toprak (1988) Yönetime Katılmada Halkın Rolü» İzmir Metropoliten Alan Büyük Kent Bütünü pılan Anket, **Akademik Araştırmalar Dergisi**, s. 2, İzmir, s. 182.

Çizelge 6

Hizmetlerin Yerine Getirilmesini Etkileyen Faktörler

Hizmet Etkili Faktörler Derece/Yüzde %	Halk İlgisi	Yönetici Başarı	Mali Yetm.	Organizasyon Yetm.
1	21.07	31.47	29.33	13.33
2	12.80	19.47	24.27	29.07
3	12.80	17.60	18.13	18.93
4	21.07	10.93	7.73	13.60
0	32.26	20.53	20.54	26.67
Toplam	**100.00**	**100.00**	**100.00**	**100.00**

Çizelge 7

Yönetimin Kararlarında Halkın Rolü

Halkın Yönetimde Et.	Evet	Hayır	Fikri Yok	Cevapsız
Yüzde %	54.40	33.60	8.57	3.73

Hizmetlerden hoşnutsuzluk, gönüllü katılım konusunu tartışma alanına sokmaktadır. Çeşitli yerel faaliyetlere katılımın yönünü belirleyebilmek için, «bölgenizde daha etkin hizmet sunulmasına yardımcı olmayı düşünür müsünüz» sorusu yöneltilmiştir. Buna göre, katılanların yüzde 86.40'ı yardımcı olabileceğini belirtmiştir.

Çizelge 8

Yerel Faaliyetlere Katılım

Katılım	Evet	Hayır	Fikri Yok	Cevapsız
Yüzde %	86.40	6.40	3.47	3.73

Hizmetlere katılım isteğinin cinsiyet, yaş, meslek ve bölgesel ölçekte değerlendirilmesi yapıldığında aşağıda belirtilen sonuçlara göre; hizmete katılım isteği daha çok organize bir kuruluş ile tamamlanmaktadır. Bu kuruluş belediye olarak düşünülmektedir. Ankete katılan kadınların yüzde 80.54'ü, erkeklerin ise yüzde 90.22'si belediye tarafından oluşturulacak bir organizasyona katılabileceklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 9

Cinsiyete Göre Hizmetlere Katılım İsteği

Hizmete Katılım Cinsiyet	Evet	Hayır	Fikri Yok	Cevap
Kadın	80.54	10.07	4.03	5.3
Erkek	90.22	4.00	4.11	2.6

Hizmetlere katılım daha çok 50 yaşın üstündekilerde yoğunlaşı rünmektedir. Aslında, üniversite öğrencileri ile emekliler, katılım içi fazla faydalanılabilir grup olarak değerlendirilmektedir. Bununla b uygulamada üniversite öğrencisi derslerinin sıkışıklığını ileri sürere **lıma** ilave not gibi fayda sağlamadıkça ilgi göstermemektedir. Öte üniversite ders programında yer alan resim, müzik, beden eğitimi, gibi derslerin de öğrencilerin gönüllü faaliyetlere büyük ölçüde ka azalttığını burada belirtmek yerinde olacaktır. Aşağıdaki tabloda b şim belirtilmektedir.

Çizelge 10

Yaş Durumuna Göre Hizmetlere Katılım İsteği

Hizmetlere Katılım Yaş	Evet	Hayır	Fikri Yok	Cevap
20—25	85.31	7.34	5.08	2.2
25—35	86.36	4.55	1.14	7.9
35—50	86.49	8.11	2.70	2.7
50+	91.43	2.86	2.86	2.8

Hizmetlere katılım steği, ilk ve yüksek eğitim grubunda göreli diğerlerine göre düşme göstermektedir. Ayrıca bölgesel katılımda d lılıklar görülmektedir.

Çizelge 11

Öğrenim Durumuna Göre Hizmetlere Katılım İsteği

Hizmetlere Katılım Eğitim	Evet	Hayır	Fikri Yok	Cevap
İlk	85.19	5.56	3.70	5.5
Orta	87.88	9.09	—	3.0
Lise	89.53	3.49	2.33	4.6
Yüksek	85.26	7.37	4.21	3.1

Çizelge 12

Semtlere Göre Hizmetlere Katılım İsteği

Hizmetlere Katılım Semt	Evet	Hayır	Fikri Yok	Cevapsız
Bornova	96.00	—	—	4.00
Buca	85.71	7.14	2.38	4.77
Karşıyaka	85.04	7.09	4.72	3.15
Konak	86.52	6.74	3.37	3.37

Yerel katılım, şüphesiz bireyin kendisini beldenin «hemşerisi» olarak hissetmesi ve seçmen olarak «iradesini» ortaya koyması ile yakından ilişkilidir. Ankete katılanlar süre bakımından yüzde 64.27 ile on yıldan fazla bu beldede yaşamışlardır. Genelde de Belediye Mevzuatını göre, «hemşeri» statüsündedirler.

Çizelge 13

Beldede Oturma Süresi

Süre (Yıl)	1	1—10	10+	Cevapsız
Yüzde %	2.40	30.40	64.27	2.93

Çizelge 14

Cinsiyete Göre Yerel Seçime Katılma

Yerel Seçimlerde Oy Cinsiyet	Evet	Hayır	Cevapsız	Toplam
Kadın	81.88	15.44	2.68	100
Erkek	81.83	17.78	0.39	100

Katılım, bireylerin üyesi bulundukları siyasal sistemdeki otoritelerin aldıkları veya alacakları kararları etkilemek üzere yaptıkları eylemler olarak tanımlanmaktadır. Katılımın bir yönü de oy kullanmada hazırlık olarak değerlendirilebilen propoganda konuşmalarına ilişkindir.

Yerel seçimlerle ilgili propaganda konuşmalarını dinlediniz mi? sorusunu yüzde 75.47 evet, yüzde 23.73 ise hayır olarak cevaplandırmıştır. Bu bağlamda, geçtiğimiz seçim döneminde propaganda konuşmalarının dinlendiği, bununla beraber ilave soruların değerlendirilmesinden ise, ilginin çok yoğun olmadığı düşünülebilir.

Çizelge 15

Propaganda Konuşmalarını İzleme

Propaganda Konuşma İlgi	Evet	Hayır	Cevapsız	T
Yüzde %	75.47	23.73	0.80	

Çizelge 16

Propaganda Konuşmalarını Dinlemeye İlişkin İlgi Derecesi

Prof. Dinle. İlgisi	İlgili	Fazla İlg. Değil	Tesadüf	Ceva
Yüzde %	48.53	24.27	8.27	18.

Çizelge 17

İlgisizlik Nedenleri

Hayırsa İlgisizlik	Zaman Kaybı	Sıkıcı	Anlamsız	Diğer	Top
Yüzde %	9.60	9.60	3.20	1.33	23

Oy kullanmanın yönü araştırıldığında, ilginç bir gelişme/değiş rülmektedir. 1989 yerel seçimlerinde, bilindiği gibi, hukuki yaptırı rılmıştır. Bu nedenle oy kullanma faktörleri içinde yer alan vat görevi ile belediyeye güven faktörlerinin seçmence dikkate alınma genelde sisteme yabancılaşmadığını, hatta ekonomik parametrelere tercihini belirleyebileceğini göstermektedir.

Aşağıda oy kullanma nedenleri değerlendirilmiştir.

Çizelge 18

Oy Kullanma Durumu

Oy Kullanma	Evet	Hayır	Cevapsız	Top
Yüzde %	81.60	16.80	1.60	1

Çizelge 19

Oy Kullanma Nedenleri

Oy Kullanma Nedeni	Alışkanlık	Vatandaş Görevi	Beled. Güven	Hukul
Evet	2.67	50.67	40.80	3
Hayır	97.33	49.33	59.20	9(
Toplam	**100.00**	**100.00**	**100.00**	**100**

Çizelge 20
Oy Kullanmama Nedenleri

Oy Kullanmama Nedeni	Sıkıcı	İstek. Siz	Mazeret	Beled. Güvensiz	Diğer	Toplam
Yüzde	2.93	2.13	10.93	1.88	0.53	18.40

Genelde, iki kademeli yönetsel yapının felsefesi küçük ünitelerde katılımın tanıma faktöründen dolayı lider lehine yoğunlaşacağı, büyük ünitelerin ise belirli hizmetlerde planlama gibi etkinliği artıracağı yönünde geliştirilmiştir. Nitekim bu nedenle de —siyasi istekler ihmal edildiğinde— büyük alanlarda hem demokratiklik hem de etkinliğin gerçekleştirilmesi için iki kademe düşünülmüştür.[20] Bununla beraber, hükümetlerin kent yönetim sistemlerine hizmetlerde etkinliği sağlama amacıyla müdahale ettiği de bilinmektedir.[21]

1989 yerel seçimlerinde, oy tercihi iktidar partisi aleyhine gelişme göstermiştir. Buna bağlı olarak lider değil alternatif parti tercihleri önem kazanmıştır. Aslında mevzuat düzenlemeleriyle de küçük ölçeklerin lidere ilgisinin ortadan kaldırılması denenmemiş değildir. Bununla beraber küçük ölçeklerde büyük ölçüde başarılı olduğu söylenemez.

Çizelge 21
Deneklerin Oy Tercihi

Oy Tercihi	Parti	Lider	Hiçbiri	Cevapsız
Yüzde %	52.00	25.33	4.00	18.67

Büyük belediyelerin kuruluşu ve genel karar organlarının seçimine ilişkin hükümler, 1984 tarih ve 2972 sayılı «Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun»da yer almaktadır. Adı geçen kanunda, «Belediye hudutları içinde birden fazla ilçe bulunan büyük kentlerde, büyük kent belediye başkanı seçimi için o kent belediye hudutları içinin bir seçim çevresi (md. 4/1) ve büyük kent belediye hudutları içinde kalan ilçelerin belediye başkanı ve belediye meclisi üyeleri seçiminde her ilçenin bir seçim çevresi olduğu belirtilmektedir (md. 4/2). Ancak 2972 sayılı kanun, 1987 tarihli ve 3394 sayılı kanunun 3. maddesiyle değişikliğe uğramıştır.

Yapılan bu yeni düzenlemeye göre, belediye hudutları içinde birden fazla ilçe bulunan büyük kentlerde, büyük kent belediye başkanı ve büyük kent ilçe belediye başkanları seçimi için, büyük kent belediye hudutları içinin bir seçim çevresi (md. 4/1), ve büyük kent belediye hudutları içinde kalan ilçelerin belediye meclisi üyeleri seçimlerinde her ilçenin bir seçim çevresi olduğu (md. 4/2) hükme bağlanmıştır.

Yerel yönetimlerin demokratikliği yanında hizmet etkinliği açısından da büyük kent yönetim sisteminin ruhuna aykırı görülen 2972 sayılı kanunun 4. maddesinde değişiklik yapan bu tasarruf Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş[22], buna bağlı olarak büyük kent ve ilçe belediye başkanları ve belediye meclis üyeleri seçim şekli yeniden düzenlenmiş ve 1988 tarihli ve 3469 sayılı kanunla değişiklikten önceki duruma dönülmüştür.

Belediye başkanlarının seçimine ilişkin düzenlemelerin yanısıra, yerel yönetimlerin seçim süresi de (2972 sayılı Kanun, md. 8) referanduma konu olmuş ve 1988 tarih ve 3467 sayılı Kanunun öngördüğü «Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin bir yıla kadar öne alınmasına karar verebilir...» (md. 1) hükmü kabul edilmemiş ve ilâve edilen cümleler de iptale konu olmuştur. Böylece her seçim döneminin beşinci yılındaki 1 Ocak günü seçimin başlangıç tarihi ve aynı yılın Mart ayının son pazar günü oy verme günü olduğu (2972 sayılı Kanun md. 8, Değişik 3507) hükme bağlanmıştır.

Öte yandan, 2972 sayılı kanunun değişikliğe uğramış «Büyük kent belediyesinde yapılan belediye başkanlığı seçimlerinde büyük kent belediye başkan adayları ile büyük kent ilçe belediye başkan adayları ... düzenlenecek müşterek oy pusulasında birlikte gösterilir ve birlikte seçilmiş olurlar» (2972 Sayılı Kanun, md. 18/b Değişik 3394) hükmü tekrar 1988 tarihli ve 3420 sayılı kanunla değiştirilmiş ve iptal edilerek[23] 1988 tarihli ve 3469 sayılı kanunla hemen hemen ilk yürürlüğe girdiği (1984 tarih ve 2972 sayılı Kanun Ocak) şekline dönüşmüştür.

Bu düzenlemeler içinde yerel demokrasiyi olumsuz etkileyen bir diğer de, 1988 tarihli 3469 sayılı kanunun geçici 8. maddesinde yer alan «bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak ilk Mahalli İdareler Genel Seçiminde, belediye başkan adaylığı için; 2972 sayılı Kanunun 9. maddesinde yer alan en az «altı ay süreyle o seçim çevresinde oturma şartının **bir defaya mahsus olmak üzere,** aranmayacağı hükmüdür. Bu hüküm, adaylar yerel yöneticilerin, beldeyi tanıma ve hemşerinin adayını seçme özgürlüğünü zedeleyici bir yapı ortaya çıkarmıştır. Nitekim belirtilen bu çeşitli faktörler oy tercihinin yönünü etkilemiştir.

Çizelge 22
Cinsiyete Göre Oy Kullanmada Tercih

Oy Kullanmada Tercih / Cinsiyet	Parti	Lider	Hiçbiri	Cevapsız	Toplam
Kadın	51.68	27.52	2.68	18.12	100.00
Erkek	52.00	24.00	4.89	19.11	100.00

20 Zerrin Toprak (1988); **Kent Yönetimi ve Politikası,** İkinci Baskı, İzmir, s. 126-127.
21 Zerrin Toprak (1988); «Kent Yönetiminde Ekonomik Kararların Etkinliği» **Türk İdare Dergisi,** Yıl. 60, Aralık, s. 381, s. 195-196.
22 AY; E: 1987/22; K: 1988/19 (15 Temmuz 1988 tarih ve 19873 sayılı R.G.)
23 AY; E: 1988/14; K: 1988/18 (14 Temmuz 1988 tarih ve 19872 sayılı R.G.)

Yukarıda da görüldüğü gibi Oy kullanmada tercih daha çok parti üzerine yoğunlaşmıştır. Partiye oy kullanan —kadın için— yüzde 51.68, —erkek için— yüzde 52.00 iken bu oranlar sırasıyla lider için yüzde 27.52 ve yüzde 24.00 olmuştur.

Çizelge 23

Oylamadaki Tercihlerin Belediyelere Göre Durumu

Oylama %	Büyük Kent Bel.	İlçe Bel.
Parti	60.00	54.13
Aday	27.20	32.27
Hiçbiri	4.00	3.20
Cevapsız	8.80	10.40
Toplam	**100.00**	**100.00**

Çizelge 23'de de görüldüğü gibi, gerek Büyük Kent Belediyesinde gerekse ilçe belediyelerinde parti doğrultusunda oy kullanılmış, ancak, ilçe belediyelerinde göreli olarak lider lehine oy dağılımı gerçekleşmiştir.

Çizelge 24

Cinsiyete Göre Oylamadaki Tercihlerin Belediyelere Dağılımı

Büyük Kent Belediyesi İçin Oy % (1)
İlçe Belediyesi İçin Oy % (2)

Cinsiyet	Parti	Lider	Hiçbiri	Cevapsız	Toplam
Kadın (1)	60.40	28.86	2.01	8.73	100.00
(2)	53.02	34.90	0.67	11.41	100.00
Erkek (1)	59.56	26.22	5.33	8.89	100.00
(2)	54.67	30.67	4.89	9.77	100.00

Çizelgelerin genel değerlendirmesi ikili kent yönetim sistemi için dikkate alındığında, Büyük kent ve ilçe belediyesinde parti ağırlık kazanmasına rağmen ilçe belediyesinde lider yönünde oy kullanımının arttığını görmekteyiz. Nitekim Büyük Kent için partiye oy kullananlar yüzde 60 iken, aday yüzde 27.20 ve buna karşılık ilçe belediyesinde parti yüzde 54.13 ve lider yüzde 32.27 değerinde bir paya sahiptir. Öte yandan, kadın seçmenlerin lidere gerek ilçe gerekse büyük kentte daha fazla oy verdiği, ayrıca ilçe belediyelerinde bu oranın büyük kente göre daha fazlalaştığı da söylenebilir.

SONUÇ

Yerinden yönetim politikasında son yıllarda yapılan tartışmala sını «idari etkinlik» oluşturmaktadır. Yöneticilere faaliyetlerinde da la özgürlük tanınmak istenmektedir. Bununla beraber gaye otorite tırılması değil, merkezin atadığı yöneticileri azaltmaktır. Bu yönt kıldığında, ülkemizde merkezileşmiş yerel yönetimler ağırlıklı görü dir. Bununla beraber birçok ülkede yerel yönetimde reformlar ya tadır. Nitekim Fransa'nın tabulaştırılmış geleneksel Vali yönetimi, denle çok geniş kapsamlı bir değişikliğe uğramış, yerel olarak seçilr rar ve yürütme organlarına büyük yetkiler verilmiştir. Bu çalışmala kezi yönetimin görev devrine veya yerel yönetimi takviye etmeye day tadır. Bu konu fazla işlenmiş olmamakla birlikte politik açıdan görmektedir.

Ülkemizde zaman zaman «kamu hizmetlerini» yerine getirmed kezi yönetimin yerel yönetime kaynak aktarımlarını tehdit unsuru kullandığı tartışma konusu olmaktadır. Aslında gücü elde bulundur zusuyla, kamu hizmetlerinin tamamen merkezi veya yerel yönetim dan yüklenilmesinin hizmetin verimliliğini azalttığını söylemek mi dür. Bununla beraber, merkezin yerel yönetimler için oluşturulmuş rı kullanması büyük ölçüde «idarenin takdir yetkisine» bağlı olduğu ca merkezin koşullu bağışlarının özerkliği zedeleyici bir özellik t dikkate alındığında kamu hizmetlerinin paylaşımında gönüllü kurul (vakıflar ve dernek faaliyetleri gibi) önem kazandığını görmekteyiz ka bir ifadeyle, merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki ba azaltacak, aynı zamanda yerel yönetimlerin tahta çıkmış gibi görün rütme organlarının görevlerini gönüllülük faaliyetleriyle azaltarak kontrolünü gerçekleştirmek, ülkemiz koşullarında verimlilik açısında tışılabilir bir özellik taşımaktadır.

KAYNAKÇA

(1) Kate Asher (1987); **The Politics of Privatisation,** London.

(2) Stuart M. Butler (1986); **Privatizing Government Services,** Eco İmpact, N. 3, s. 2 (Privatizing Federal Spending A Strategy to nate the Deficit, Universe Books, New York 1985) den ayrı ba

(3) Barry J. Carroll (1987); «Business Goal and Social Goals», P **Means Public Ends,** Ed. Barry J. Carroll, et. al. New York.

(4) Robert P. Corman (1987); «The Realities of Profitization, and tization in the Non-profit Sector **«Private Means Public Ends,** Barry J. Carroll, et. al. New York.

(5) Bruno S. Frey (1983); **Democratic Economic Policy,** St. Martin New York.

(6) Nathan Glazer (1988); **The Limits of Social Policy,** Harvard University Press, Massachusetts.

(7) John C. Goodman (Edit.), Privatization, (1985) The Proceeding of a Conference Hosted by the National Center for Policy Analysis and Adam Smith Institute. Dallas.

(8) Rosalind Levacic (1987); **Economic Policy Making,** Wheat Sheaf Books Ltd., Sussex.

(9) Samuel Paul (1988); Emerging Issues of Privatization and the Public Sector, The World Bank, PPR. Working Papers.

(10) Robert. B. Reich (Edit) **The Power of Public Ideas** (1988); Ballinger Publishing Company, Cambridge Massachusett.

(11) Adam Smith (1937); **The Wealth of Nations,** Random House, New York.

(12) Hugh Stretton (1976); **Capitalism, Socialism and the Environment** Cambridge University Press, s. 2.

(13) Zerrin Toprak (1988); **Kent Yönetimi ve Politikası,** İkinci Baskı, İzmir, s. 126-127.

(14) Zerrin Toprak (1988); «Kent Yönetiminde Ekonomik Kararların Etkinliği» **Türk İdare Dergisi,** Yıl. 60, Aralık, S. 381, s. 195-196.

(15) Zerrin Toprak (1988); «Yerel Yönetime Katılmada Halkın Rolü» (İzmir Metropoliten Alana Büyük Kent Bütününde Yapılan Anket Çalışması) **Akademik Araştırmalar Dergisi,** Sayı: 2.

KARARLAR

Ay; E: 1988/14; K: 1988/18 (14 Temmuz 1988 tarih ve 19872 sayılı R.R.)

Ay; E: 1987/22; K: 1988/19 (15 Temmuz 1988 tarih ve 19873 sayılı R.G.)